

ԱՐԵՒՍՏԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
NATIONAL SUPREME COUNCIL OF THE ARMENIANS OF WESTERN ARMENIA
НАЦИОНАЛЬНЫЙ ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ АРМЯН ЗАПАДНОЙ АРМЕНИИ
المجلس الوطني الأعلى لأرمن أرمينيا الغربية

ԿՈՉ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

19 Յունուար 1920 թուականին, Փարիզի խաղաղության վեհաժողովի որոշումով ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ վերջապէս իր ստացած միջազգային փաստացի (De facto) ճանաչումին հիման վրայ՝ ճիշդ 100 տարի առաջ ալ 11 Մայիս 1920 թուականին ան ստացաւ միջազգային իրաւական (De jure) ճանաչում, Սան Ռէմոյի մէջ դաշնակից այլ պետութիւններու կողքին որպէս ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ստորագրելով Սեւրի խաղաղութեան դաշնագիրը: Թիրքիան իր հերթին զայն ստորագրեց 10 Օգոստոս 1920-ին:

26-27 Ապրիլ 1920-ին՝ աշխարհի 27 պետութիւններ, ներառեալ թիրքիան, պաշտօնական հայցերով Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն յանձնարարած էին իրաւարար վճիռ կայացնելու՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ եւ Թիրքիոյ միջեւ սահմանագծունը իրականացնելու համար: Նախագահ Ռիլսոնը այդ վճիռը հրապարակեց 22 Նոյեմբեր 1920-ին եւ զայն դրոշմեց ու օրինականացուց Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու գերագոյն կնիքով:

23 Նոյեմբեր 1920-ին, իրաւարար վճիռի սահմանած ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ տարածքները պէտք է յանձնուէին Պօղոս Նուպար փաշայի գլխաւորած Հայաստան Պետութեան Կառավարութեան: Այն ինչը տեղի չունեցաւ մեր բոլորին յայտնի պատճառներով: Ընդհակառակը, Աթաթիւրքի գլխաւորած զինեալ ջոկատները բռնութեամբ անմիջական իշխանութիւն հաստատեցին ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ տարածքներուն վրայ, ինչը ըստ Հաագայի ցամաքային պատերազմներու 4-րդ պայմանադրութեան 3-րդ մասի 42-րդ յօդուածին՝ միջազգային օրէնքով ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ տարածքները կ'որակուին որպէս գրաւեալ, 1920 թ.-ի Նոյեմբեր 23-էն մինչեւ այսօր:

Իմանալով, որ պետութիւններու միջազգային ճանաչումները, ինչպէս եւ իրաւարար վճիռները անբեկանելի եւ անժամանցելի են՝ այսինքն տակաւին ուժի մէջ են, կը մնայ իմանալ որ տարագրեալ Արեւմտահայութիւնը իրաւունք ունի իր ազգային իրաւունքներուն տէր կանգնելու եւ միջազգային ատեաններուն դիմաց հանդէս գալու որպէս ինքնիշխան ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ իրաւականօրէն շարունակող պետութեան իսկական տէրը, օգտուելով ՄԱԿ-ի հիմնադիր սկզբունքներով երաշխաւորուած ազգային ազատագրութեան իրաւունքներէն: Սակայն միջազգային օրէնքն ունի իր կարգն ու պայմանները՝ որոնց համապատասխան միայն տարագրեալ Արեւմտահայութիւնը կրնայ ներկայանալ միջազգային ատեաններուն դիմաց: Այդ կարգի եւ պայմաններու առաջիններէն է՝ ներկայանալ Միջազգային Իրաւունքին Ենթակայ (sujet-ի) կարգավիճակով:

Նման կարգավիճակը կը նշանակէ ունենալ ներկայացուցչական ընտրուած եւ լիազօրուած ազգային մարմին մը, որ պէտք է կազմուի տարագրեալ Արեւմտահայութեան նախաձեռնութեամբ եւ հաւաքական ազատ ու ժողովրդավարական կամքով, եւ ոչ թէ հատուածային կամ ինքնակոչ կազմակերպութիւններու, մարմիններու կամ կուսակցութիւններու միջոցով:

Այս իրողութիւնը ազատ կամ նախասիրական ու կամայական ընտրանք մը չէ՝ այլ պարտադիր պատմական հրամայական անհրաժեշտութիւն մը, անխուսափելի եւ անշրջանցելի՝ եթէ Արեւմտահայութիւնը կը գիտակցի իր տարագրեալ իրավիճակն ու տակաւին մոռացութեան չէ տուած Արեւմտան Հայաստանը: Իսկ մոռացումը կը յանգի համայն տարագիր Արեւմտահայութեան համակողմանի նահանջին՝ աստիճանաբար եւ անզգալաբար. ինչը համազօր է ինքնացեղասպանութեան՝ ամբողջացնելով 1915 թուի Հայասպանութիւնը...:

Այսօր ճշմարտութեան պահը հասած է: Տարագիր Արեւմտահայութիւնը այլեւս չի կրնար անտարբեր մնալ իր իսկ գոյութեան հիմնախնդիրին նկատմամբ: Ան այսօր կը գտնուի պատմական պատասխանատուութեան դէմ յանդիման: Կամ կ'որոշէ հաւաքական յանձնառութեամբ պաշտպանել իր ազգային իրաւունքները՝ կամ ալ կ'ընտրէ ինքնացեղասպանութիւնը:

* * *

1917 թուականի Մայիսին, ցեղասպանութենէն մազապուրծ փրկուած Արեւմտահայութեան իրավիճակն ու հայրենիք վերադարձալու հիմնախնդիրները քննարկելու նպատակով, Երեւանի մէջ գումարուեցաւ «Արեւմտահայ առաջին համագումար»-ը Պօղոս Նուպարի գլխաւորութեամբ եւ Ջօր. Անդրանիկի ներկայութեամբ:

1919 թուականի Փետրուար 6-էն մինչեւ 13-ը, կրկին Երեւանի մէջ գումարուեցաւ «Արեւմտահայ 2-րդ համագումար»-ը: Համագումարի օրակարգը հետեւեալն էր.

1. Արեւմտեան Հայաստանի գաղթական Հայութեան քաղաքական նպատակներու ձեւակերպումը, եւ արտայայտութիւնը:
2. Արեւմտեան Հայաստանի գաղթական հայութեան վերադարձի խնդիրն ու կազմակերպումը:
3. Արեւմտեան Հայաստանի գաղթական Հայութեան ներկայացուցչական եւ հաշուեյարդար կոմիտէի ընտրութիւնը:

Այս անգամ համագումարի հրաւերի կոչը կատարուեցաւ՝ Երեւանի քաղաքական խորհրդարանին կողմէ ընտրուած «համագումարի կազմակերպիչ կոմիտէ»-ի որոշումով, եւ ոչ թէ Արեւմտահայութեան կամքի արտայայտութեամբ: 2-րդ համագումարի օրակարգը համոզիչ էր, բայց արդիւնքները լրիւ տարբեր էին: Պօղոս Նուպար փաշան եւ Ջօր. Անդրանիկը բացակայ էին թէ՛ կազմակերպողներու եւ թէ՛ մասնակիցներու ցանկէն: Հետեւաբար ան ձախողեցաւ:

Այդ թուականէն անդին, «Տարագիր Արեւմտահայութեան համագումար» մը եւս կայացնելու նպատակով տեղի ունեցան կարգ մը փորձեր, բայց լրջագոյնը հանդիսացաւ ՏԱՀԲ-ի (Տարագիր Արեւմտահայութեան Համաշխարհային Քոնկրես-ի)

ծրագիրը: Այդ ծրագրի նպատակն էր՝ ստեղծել տարագիր Արեւմտահայութեան կեդրոնական ներկայացուցչական (ընտրովի) եւ միակ լիազօր մարմինը, անոր տալ միջազգային իրաւական անձնաւորութեան կարգավիճակ (personne juridique internationale), որպէսզի դառնայ Միջազգային Իրաւունքին Ենթակայ Մարմին (sujet) մը, եւ միջազգային ատեաններուն դիմէ՝ տարագիր արեւմտահայութիւնը ներկայացնելով իրաւականօրէն:

Այս ծրագրի պարագլուխներն էին՝ Վահէ Վահեան, Գալուստ Խանեան, բժիշկ Ռոպէր Ճեպեճեան, Մեթր Գասպար Տէրտէրեան, Մեթր Դոկտ. Ռուբէն Պօղոսեան, Վարուժան Սալաթեան, սրտաբան բժիշկ եւ բանաստեղծ Գէորգ Թեմիզեան, պատմագէտ Դոկտ. Ազապի Նասիպեան, պատմագէտ Դոկտ. Արթիւր Պէլլերեան, Դոկտ. Բրոնք. Ժիրայր Խաչատուրեան, Բրոնք. Խաչատուր Փիլիկեան, թատերագէտ Շեքսպիրագէտ Յովհաննէս Փիլիկեան, ջրաելէկտրագէտ Մարթոյեան, Դոկտ. Բրոնք. Արամայիս Միրզախանեան, Դոկտ. Երուանդ Քասունի, Գէորգ Աճեմեան, Արմէն Դարեան, Անդրանիկ Արարատ, Լեւոն Վարդան, Դոկտ. Գէորգ Եազըճեան, Դոկտ. Մինաս Գօճայեան, Գեղարդ կայքէջի տնօրէն խմբագիր Տիգրան Աբրահամեան եւ ուրիշներ:

ՏԱՀՔ-ի ծրագիրը որդեգրեցին՝ Լիբանանահայ Գրական Շրջանակը, Հալէպի Ուրֆայի Վերածնունդ Մշակութային Միութիւնը, Թեհրանահայ Գրական Շրջանակը եւ Ֆրանսայի ԺԱՖ-ը (Jeunesse Armenienne de France):

ՏԱՀՔ-ի զուտ իրաւական հարցերու եւ դրոյթներու բանաձեւումներն ու սկզբունքները 20-րդ դարու վերջին երեք տասնամեակներուն ընթացքին հետեւողականօրէն բացատրուեցան, լուսաբանուեցան ու մեկնաբանուեցան Հալէպի, Դամասկոսի, Նիկոսիոյ եւ Փարիզի մէջ, 100-է աւելի յօդուածներով, տասնեակ դասախօսութիւններով, բազմաթիւ հրապարակային քննարկումներով, եւ 10-է աւելի մասնագիտական հատորներով եւ գրքոյկներով:

Այս բոլորով հանդերձ, նոյնիսկ կարելի չեղաւ կազմել նախաձեռնող յանձնախումբ մը կամ կոմիտէ մը, ակնկալելով Արեւմտահայութեան բոլոր քաղաքական հոսանքներու մասնակցութեան, որպէսզի համահայկականօրէն ձեռնարկուէր այս սուրբ գործը:

* * *

Այս բոլորի լոյսին տակ, եւ մեկնելով այն իրողութենէն, որ Միջազգային Իրաւունքը նախապայման կը նկատէ Արեւմտահայ բեկորներու միասնական ժողովուրդի մը կարգավիճակն ունենալը, որուն շնորհիւ միայն կրնան իրաւականօրէն պահանջատէր ներկայանալ Հայ Հողային Դատին, անգամ մը եւս, եւ թերեւս վերջին հնարաւոր անգամի մը համար, որոշեցինք նախաձեռնութեան պատասխանատուութիւնը վերցնել եւ տարագիր Արեւմտահայութիւնը հրաւիրել՝ միասնական ժողովրդավարութեան պատասխանատու ոգիով ծնունդ տալու տարագիր Արեւմտահայութեան ընտրովի եւ միակ լիազօր մարմինին, զոր իրականացնելու նպատակով կը յայտարարենք հետեւեալը.

1. Բազմակողմանի քննարկումներու եւ խորհրդակցութիւններու հիման վրայ, որոշեցինք «ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ» անուանումը վերապահել ընտրութիւններու միջոցով ծնունդ առնելիք տարագիր Արեւմտահայութեան միակ լիազօր մարմինին:
2. Մեր նախաձեռնութիւնը վերանուանել «ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ-ի Նախաձեռնող Մարմին»:
3. Մեկնարկ տալ՝ «ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ»-ի համահայկական ընտրութիւններու կազմակերպիչ յանձնաժողովի ստեղծման գործընթացին՝ աշխարհասփիւռ տարագիր հայութեան անխտիր գործող բոլոր կառոյցներուն հետ խորհրդակցութեան եւ համաձայնութեան ճանապարհով: Այս քայլը պէտք է իր աւարտին հասնի մինչեւ 2020 թ.-ի Օգոստոս 10-ն՝ Սեւրի դաշնագրի 100 ամեակը:
4. Նախորդ կէտով ստեղծուելիք յանձնաժողովը 3 ամիսներու ընթացքին պիտի մշակէ «ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ»-ի ընտրական օրէնքը, ըստ միջազգային օրենքին կողմէն ընդունուած չափանիշերուն, եւ կազմակերպէ Գերագոյն խորհուրդի ընտրութիւնները մինչեւ 2020 թ.-ի Նոյեմբեր 22-ն՝ Ուիլսոնեան իրաւարար վճիռի 100 ամեակը:

Այս ձեւով, տարագիր Արեւմտահայութիւնը վերջապէս իրականացուցած կ'ըլլայ միջազգային օրինա-քաղաքական կարգավիճակ ունեցող իր միակ եւ լիազօր մարմինի ստեղծման պարտաւորութիւնը, որուն միջոցով է միայն որ ան պիտի կարողանայ արդիւնաւետ կերպով հետապնդել մեր ազգային իրաւունքները վերականգնելու առաքելութիւնը:

Սոյն թուականէն սկսեալ, ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ-ի Հիմնադիր Մարմինս մեկնարկ կուտայ կոչի բովանդակութիւնը իրականացնելու գործընթացին, ակնկալելով Արեւմտահայութեան լայնածաւալ ներգրաւումն ու համագործակցութիւնը:

**ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ-ի
Նախաձեռնող Մարմին**

11 Մայիս 2020